

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

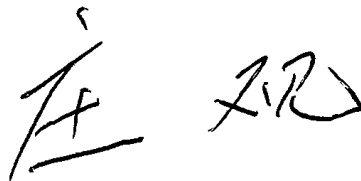
ЧЖУАН ГУАНЬ

УДК 373.3. 016: 78 (043.3)

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ
НАВЧАЛЬНО-МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
САВЧЕНКО Регіна Анатоліївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри теорії та методики музичної
освіти, хорового співу і диригування.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТУРЧИН Тамара Миколаївна,
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т.Г. Шевченка,
завідувачка кафедри теорії та методики
мистецького навчання;

кандидат педагогічних наук, доцент
МЕРЕЖКО Юлія Валеріївна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувачка кафедри академічного та естрадного вокалу.

Захист відбудеться «27» лютого 2017 року о 16 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «26» січня 2017 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л.І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Модернізація загальної музичної освіти вимагає постійного підвищення її якості, оновлення змісту і організаційних форм, а також є найважливішим чинником інтеграції інноваційних технологій, спрямованих на підвищення результативності навчання. Інтенсивні зміни відбуваються нині в музично-педагогічній освіті, яка спрямована на творчий розвиток особистості, здатної до швидкого реагування на можливі зміни навчального середовища, вирішення проблеми адаптації молодшої людини в соціумі. Як невід'ємна частина духовної культури, творча активність являє собою основу особистісного розвитку і є громадським резервом гуманізації суспільства.

Творчість є актуальною потребою дитинства. Створення чогось нового, того що не існувало раніше – це захопливий процес, який стимулює загальний розвиток дитини, є визначним фактором у формуванні особистості. Значимість молодшого шкільного віку для формування творчої активності вимагає створення умов, що сприяють оптимізації даного процесу засобами різних форм навчальної діяльності на уроці музики. Адже саме музика, як галузь мистецтва, найефективніше впливає на розвиток креативних якостей особистості, активізує прояви інтуїції та ініціативи.

Згідно філософських поглядів Аристотеля, Платона, Н. Бердяєва, А. Лосєва, Ф. Фребеля, С. Франкла та ін., природа творчості обумовлена вродженими якостями, що притаманні активній перетворюючій діяльності людини. Взаємозв'язок творчої активності і креативності, творчих здібностей і творчого мислення розглядається в роботах А. Брушлинського, В. Біблера, Дж. Гілфорда, В. Дружиніна, Л. Єрмолаєвої-Томіної, А. Матюшкина, Я. Пономарьова та ін.

Психологічні основи творчої активності розглядаються у двох аспектах: як психічний процес творення нового і як сукупність властивостей особистості, які забезпечують її залучення у цей процес. При цьому особливий акцент робиться на самостійності мислення учня, оскільки у творчій активності найбільш яскраво виявляється індивідуальність, підкреслюється генетичний зв'язок активності і самостійності особистості. Багатогранність проблеми формування творчої активності знайшла своє відображення в різноманітних підходах до її визначення: як якості особистості (Ш. Генелін, В. Кузін, В. Максакова, М. Матюшкін); як специфічної потреби особистості (Л. Божович); як творчої діяльності (М. Данилов, В. Крутецький, А. Люблінська, М. Махмутов та ін.). Творча активність вважається найвищим рівнем пізнавальної активності учнів і розглядається як мета та засіб її досягнення. (Д. Богоявленська, І. Редковець, І. Родак, Т. Шамова, Г. Щукіна). Роль активності людини як суб'єкта своєї життєдіяльності вивчалася у гуманістичній психології (К. Роджерс, А. Маслоу, В. Франкл та ін.), розвивається в працях наукової школи С.Л. Рубінштейна та в психології творчості (Н. Березанська, Д. Богоявленська, А. Леонтьєв, Я. Пономарьов, С. Степанов та ін.).

У педагогічній науці сутність творчої активності розглядається в контексті пошуку шляхів і засобів її формування в дитячому віці й як необхідної умови розвитку дитини (Ж. Руссо, Я. Коменський, І. Песталоцці, М. Пирогов, Л. Толстой, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.). Визначення теоретичних і практичних засад початкової освіти знайшли суттєвий відбиток у роботах І. Беха, Д. Богоявленської, Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Добронравової, І. Зязюна, Л. Коваленко, О. Лобової, Г. Ракової, О. Савченко та ін. Формуванню творчої особистості школяра присвятили дослідження психологи Б. Анан'єв, Д. Богоявленська, Л. Виготський, М. Данилов, Г. Костюк, В. Крутецький, Б. Теплов, І. Редковець, І. Родак, Т. Шамова, Г. Щукіна, А. Люблінська, М. Махмутов та ін.); музикознавці Б. Асаф'єв, Л. Баренбойм, В. Медушевський, Є. Назайкінський, Б. Яворський та ін.; педагоги-музиканти В. Верховинець, Н. Ветлугіна, Д. Кабалевський, М. Леонтович, К. Стеценко та ін.

У музичній педагогіці останніх років значно активізувалися пошуки в розробці питань розвитку творчої активності учнів на уроках музики. Різні аспекти розкриття її сутності висвітлено в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів (Я. Будик, С. Буровська, Н. Вішнякова, Л. Дмитрієва, І. Заринь, О. Лобова, Л. Масол, Н. Миропольська, Цзян Лібін, Ці Синбо, Н. Терентьєва, Т. Турчин, Є. Печерська, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Олексюк, Г. Падалка, Е. Сайклер, Т. Тютюннікова, В. Томерлін, Л. Хлебникова, Т. Шаран, В. Шульгіна, О. Щолокова, В. Яконюк та ін).

Значний внесок у теорію та практику професійної підготовки учителів музики у вищих навчальних закладах зроблено вченими Н. Гуральник, Л. Коваль, А. Козир, Ю. Мережко, О. Михайличенко, В. Орловим, Л. Паньків, О. Ростовським, О. Хижною, Д. Юником. Заслужують на увагу дослідження молодих китайських учених (Ван Пешоань, Ван Юйхе, Гу Ін, Лю Сян-ю, Лю Цин, Ма Донфен, Сай До Чі, Сунь Цзинань, Сю Хайлинь, Хо Інін, Цзян Либін, Ці Сянбо, Шу Синьчен, Чжан Сян, Чжан Юань, Цао Ян Цзоу Аймін та ін.), які досліджують в тому числі й творчу активність та творчий потенціал майбутніх учителів музики, збагачують китайську освіту досвідом навчання за традиційними українськими методиками і інноваційними технологіями. Водночас проблеми інновацій стосуються переважно різних видів підготовки китайських студентів у ВНЗ України – фортепіанної, диригентсько-хорової, вокальної тощо, у той час як питання оновлення музичної освіти учнів початкової школи лишаються поза увагою науковців.

Позитивно оцінюючи здобутки вищеназваних науковців, слід зауважити, що проблема формування творчої активності учнів початкової школи в процесі навчально-музичної діяльності залишається неповно висвітленою, бракує цілісних системних досліджень з використанням інтерактивних педагогічних технологій, інноваційних методик її формування на уроках музичного мистецтва. У зв'язку з цим постає завдання пошуку нових педагогічних умов,

що сприяли би розв'язанню суперечностей, що склались у теорії і практиці музичного навчання молодших школярів, а саме:

- між унікальними розвивальними можливостями музичної діяльності у навчальній сфері та недостатнім рівнем їх реалізації у музичному навчанні молодших школярів;

- між потребами практики у творчому розвитку дітей та недостатністю наукової розробки цих питань у теорії та методиці музичного навчання;

- між суттєвим педагогічним значенням форм організації навчання та недослідженістю можливостей їх оптимального застосування у творчій музичній діяльності учнів початкової школи.

Необхідність вирішення зазначених суперечностей зумовила вибір теми дисертаційної роботи: *«Методика формування творчої активності учнів початкової школи в процесі навчально-музичної діяльності»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація входить до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова і складає частину його наукового напрямку «Музична освіта, виховання та творчий розвиток учнів загальноосвітніх закладів: теорія, історія, методика» Тему дослідження затверджено Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 15 від 23 червня 2016 року).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування творчої активності молодших школярів в процесі навчально-музичної діяльності.

Об'єкт дисертаційного дослідження – процес навчально-музичної діяльності учнів початкової школи.

Предмет дослідження – методичні основи формування творчої активності учнів молодшого шкільного віку.

Завдання дослідження:

- вивчити теоретичний аспект проблеми формування творчої активності учнів початкової школи у навчально-музичній діяльності;

- розкрити сутність, зміст і структуру поняття “творча активність молодших школярів”;

- окреслити форми навчально-музичної діяльності, що сприяють ефективному формуванню творчої активності молодших школярів та визначити їх оптимальне поєднання на уроках музики;

- обґрунтувати методичні засади до побудови навчально-виховного процесу по формуванню творчої активності учнів початкової школи у навчально-музичній діяльності;

- визначити критерії, показники та встановити рівні сформованості творчої активності учнів молодшого шкільного віку на основі поєднання форм навчально-музичної діяльності;

- розробити педагогічну модель та поетапну методику формування творчої активності молодших школярів на основі оптимального поєднання

форм навчально-музичної діяльності та експериментально перевірити їх ефективність.

Обґрунтованість та достовірність отриманих наукових результатів забезпечується застосуванням таких **методів** дослідження теоретичного та емпіричного рівнів: аналіз та узагальнення філософської, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної літератури, систематизація, класифікація та інтерпретація отриманих теоретичних та експериментальних даних, вивчення педагогічного досвіду в системі музично-педагогічної освіти; методи масового збору інформації (опитування, бесіда, інтерв'ю, психолого-педагогічне спостереження), констатувальний, формувальний експерименти; методи якісного та кількісного аналізу результатів експерименту, математичної статистики тощо.

Наукова новизна дисертації полягає у цілісному аналізі теоретичного та практичного дослідження проблеми формування творчої активності учнів початкової школи на основі оптимального поєднання форм навчальної діяльності на уроках музики.

Вперше:

- *науково обґрунтовано* положення про можливість формування творчої активності учнів початкової школи на основі оптимального поєднання форм навчально-музичної діяльності;

- *розроблено* методику формування творчої активності учнів початкових класів шляхом включення дітей у різні форми навчально-музичної діяльності;

- *розроблено* методичну модель формування творчої активності молодших школярів на основі оптимального поєднання форм навчальної діяльності на уроках музики і поетапну методику її опанування; критерії та показники сформованості означеного феномена.

Уточнено поняття «творча активність молодших школярів», розкрито її сутність, зміст, структурні компоненти та визначено рівні сформованості; виокремлено й обумовлено комплекс форм, методів активізації творчої діяльності учнів; систематизовано методичні підходи і принципи цього напрямку навчальної діяльності.

Подальшого розвитку набули: засоби комплексної діагностики стану розвитку творчої активності молодших школярів, шляхи залучення дітей до творчого самовираження у різних формах навчально-музичної діяльності.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували наукові ідеї в галузі філософії, педагогіки, психології, мистецтвознавства: положення сучасної філософії про необхідність гуманістичного розвитку особистості (Л. Виготський, В. Давидов, Г. Тарасов, Б. Теплов, Д. Ельконін та ін.), визначення основ педагогічної майстерності і педагогічної творчості (І. Зязюн, Н. Гузій, В. Орлов та ін.); психолого-педагогічні аспекти формування творчої особистості (Б. Анан'єв, І. Бех, Д. Ж. Гілфорд, З. Левін, К. Роджерс, С. Рубінштейн, С. Сисоєва, Л. Спіркін, В. Сухомлинський, Б. Теплов); в галузі психолого-педагогічного аналізу загальних та спеціальних здібностей (Л. Бочкарьов, І. Зязюн, Г. Костюк, Б. Теплов, В. Ражніков, С. Рубінштейн та

ін.). Праці вчених, присвячені вивченню музичної творчості дітей (Н. Брюсова, Н. Вишнякова, Д. Кабалевський, Е. Печерська та ін.); ролі мистецтва в становленні особистості (Е.Абдуллін, Б. Асаф'єв, Л. Виготський, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Сухомлинський, О. Щолокова, Б. Яворський та ін.); вихованню в умовах етнокультурного середовища засобами фольклору (Г.Ващенко, С.Горбенко, Г. Довженюк, Г.Лозко, Д. Пашенко, Ю.Руденко, С.Русова, С. Садовенко, Г.Сковорода, В. Сухомлинський, Конфуцій); методичні засади інноваційних методів використання мистецтва в школі (І. Дичківська, Н. Дудник, Г. Ксензова, Л. Куненко, О. Кравчук, Л.Масол, О. Савченко, О. Ростовський та ін.).

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та впровадженні у навчально-виховний процес початкової школи методики формування творчої активності учнів молодшого шкільного віку на основі оптимального поєднання форм навчально-музичної діяльності. Матеріали теоретичного та експериментального розділів дослідження можуть бути використані викладачами вищих навчальних закладів мистецтв в процесі методичної підготовки студентів музично-педагогічних спеціальностей; в системі післядипломної освіти вчителів музики; при розробці програм, спецкурсів, посібників з теорії та методики навчання музичного мистецтва.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, результати дослідження обговорювались та здобули схвальну оцінку на Міжнародних та Всеукраїнських конференціях: XI Міжнародних педагогічно-мистецьких читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької «Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей» (Київ, 2013 р.), XII Міжнародних педагогічно-мистецьких читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької «Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії» (Київ, 2014 р.); Міжнародній науково-методичній конференції «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (Київ, 2014 р.); Міжнародній науковій конференції «Мистецька освіта: від спадкоємності епох до новітніх технологій» (м. Мелітополь 2014 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Мистецька освіта XXI століття: виклики сьогодення» (Кіровоград, 2015 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2015 р.). Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті сучасної освіти» присвяченій 160-річчю від дня народження С. Русової (Чернігів 18-19 лютого 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції „Мистецька освіта в контексті глобалізації та полікультурності” (Полтава, 7-8 квітня 2016 року), II Міжнародній науково-практичній конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття» (Київ, 14-15 квітня 2016 року); щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів НПУ імені М.П. Драгоманова (Київ, 2013-2016).

Результати дослідження **впроваджено** у курс методики викладання музики в школі на факультеті мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/1047 від 08.06. 2016 р.); на уроках музики в загальноосвітніх середніх навчальних закладах: ліцеї інформаційних технологій № 79 м. Києва (довідка № 91 від 23 травня 2016 р.), у загальноосвітній школі 1 - 3 ступенів № 3 імені С. Г. Шовкуна м. Прилуки Чернігівської області (довідка № 140 від 26.05. 2016 р.).

Загалом експериментальним дослідженням було охоплено 950 учнів початкових класів українських та китайських загальноосвітніх шкіл. У педагогічному експерименті брали участь 305 молодших школярів.

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлені в 6 одноосібних публікаціях автора, 5 з яких у наукових фахових виданнях України, 1 – у іноземному виданні.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 229 сторінок. Обсяг основного тексту – 185 сторінок. У роботі подано 10 таблиць, 6 рисунків, що займають 8 сторінок основного тексту. Список використаних джерел охоплює найменувань 211 найменувань, із них 9 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, окреслено його методологічну та теоретичну основу, охарактеризовано методи дослідної роботи, висвітлено наукову новизну та практичне значення, а також наведено дані про апробацію і впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи.

Перший розділ – *«Проблема розвитку творчої активності та організації навчально-музичної діяльності учнів початкової школи у педагогічній теорії і практиці»* присвячено розгляду змісту та структури досліджуваного феномена; визначенню особливостей прояву та розвитку творчої активності молодших школярів на уроках музичного мистецтва; розкриттю педагогічних можливостей поєднання навчальних форм діяльності як ефективного засобу формування творчої активності молодших школярів на уроці музики.

На підставі вивчення та аналізу літературних джерел з'ясовано, що проблема творчої активності особистості залишається однією з найактуальніших і репрезентується всебічно і досить ґрунтовно. У філософії активність розглядається як загальна категорія, особлива властивість всіх живих систем, характеристика діяльності, показник рівня якості діяльності (В. Коган, Л.Станкевич та ін.).

Психологічна наука при розгляді сутності поняття «активність» спирається на її динамічну та особистісну складові. Під активністю розуміється не будь-яка реакція суб'єкта на вплив зовнішнього середовища, а лише та, в

процесі якої суб'єкт, пристосовуючись до навколишніх умов, перетворює їх, змінюючись при цьому і сам (Л.Виготський, С. Гончаренко, Ю.Кулюткіна, М. Лазарева, В. Лозова, Н. Палеха, Н. Половнікова, С. Сисоева та ін.)

У педагогічній науці сутність творчої активності розглядається в контексті пошуку шляхів і засобів її формування в дитячому віці і як необхідної умови розвитку дитини (Я. Коменський, А. Макаренко, І. Песталоцці, М. Пирогов, С. Русова, Ж. Руссо, В. Сухомлинський, Л. Толстой, К. Ушинський та ін.).

Термін «творча активність» використовується для позначення як інтенсивної плідної роботи зі створення нового, оригінального, так і здатності до народження творчих задумів, до їх втілення в реальність. Спільність позицій сучасних дослідників (Є. Романова, Т. Коваленко, Л. Кудінова, О. Лисенко, О. Лобова, Цзян Лібінь, Ці Сянбо, Л.Шульпіна та ін.) полягає в визнанні своєрідності підходів до вивчення феномена творчої активності у залежності від виду творчої діяльності.

Творча музична активність школярів розглядається вченими як уміння оперувати знаннями, вміннями, навичками і здатністю застосовувати їх у нових видах практики (Л. Баренбойм, Я. Будик, С. Буровська, Н. Вишнякова, Л. Дмитрієва, І.Заринь, О. Лобова, Д. Кабалевський, Цзян Лібінь, Ці Синбо, Н. Терент'єва, Т. Турчин, Є. Печерська, Е. Сайклер, В. Томерлін, Т. Шаран та ін.).

Аналіз робіт дослідників дозволив виокремити компоненти, що визначено нами з урахуванням особливостей дітей молодшого шкільного віку: мотиваційний, змістовно-діяльнісний і оцінно-рефлексивний. Зміст *мотиваційного* компоненту складають потреби зростаючої особистості в знаннях, оволодіння новими способами творчої діяльності, прагнення до вдосконалення вмінь і навичок, бажання реалізувати себе, досягти успіху, визнання та поваги. *Змістовно-діяльнісний* компонент забезпечує реалізацію спонукань особистості до творчої діяльності і характеризується наявністю досвіду проявів індивідуальної та колективної творчості. *Оцінно-рефлексивний* компонент об'єднує умови і методи залучення до самоаналізу в світлі загальнолюдських моральних цінностей, методи саморегуляції.

Співвіднесення особливостей розвитку молодших школярів із структурними складовими творчої активності показало, що молодший шкільний вік є сензитивним періодом для формування даної якості особистості в процесі навчально-музичної діяльності. В цьому контексті навчально-музична діяльність дитини розглядається як інтерпретаційно-імпровізаційна творчість, що виникає в результаті пізнавально-пошукового її спрямування й стимулює розвиток творчих здібностей дітей. Вона є цілісним процесом мислення, виконання і творення, крізь який проходить творчість. Творчі здібності у процесі музичної діяльності трактуються як такі властивості особистості, що проявляються в творчому стилі діяльності, який передбачає наявність новизни й оригінальності як у процесі діяльності, так і в її результаті. Діяльність учня можна вважати творчою, якщо він виявляє

ініціативу, самостійність, кмітливість, вміння швидко оцінювати ту чи іншу ситуацію і орієнтуватись в ній.

З цієї позиції *творчу активність молодших школярів (ТАМШ)* у навчально-музичній діяльності ми визначаємо як інтегративне особистісне утворення, що виражає здатність дитини до ініціативного самовираження у пізнанні, оцінюванні та елементарному творенні музики. Творча активність характеризується підвищеним інтересом до музичної діяльності, яскравими проявами художньо-образної уяви, спрямованістю до оригінальності суджень і дій у процесах слухання музики, її виконання та власній творчій діяльності.

Ефективним засобом подолання стомлюваності та інших явищ, що ускладнюють творчу музичну діяльність і сприяють збереженню уваги молодших школярів, є зміна форм навчальної діяльності на уроках музики – фронтальної, групової, індивідуальної та їх оптимальне поєднання. Під оптимальним поєднанням форм (ОПФ) навчально-музичної діяльності розуміємо такі види діяльності, в основі яких лежить активність дитини, спрямована на задоволення навчальних потреб, інтересів і соціальних спрямувань під час уроку музики. Можливості форм навчально-музичної діяльності простежуються нами в зв'язку зі стратегією їх використання в процесі формування творчої активності дітей; у формуванні компонентів, що структурують творчу активність; у визначенні змісту, методів, форм і засобів виховання; в розробці провідних принципів організації форм діяльності молодших школярів; у розподілі основних функцій різних форм і видів діяльності (слухацької, співацької, інструментальної, ритмічно-пластичної, музично-театралізованої).

У другому розділі - «Концептуальні основи формування творчої активності молодших школярів на основі оптимального поєднання форм навчально-музичної діяльності» - обґрунтовуються методичні засади процесу формування творчої активності молодших школярів; висвітлюється логіка моделювання організаційно-методичної системи, провідні аспекти побудови поетапної методики формування творчої активності молодших школярів.

Педагогічне керівництво розвитком творчої активності учнів початкової школи здійснюється з урахуванням методологічних підходів у пізнанні педагогічних фактів, явищ і процесів, які впливають на вибір педагогічних стратегій і методів навчання. Такими провідними підходами для нашого дослідження стали: гуманно-естетичний та компетентнісний (розглядається як симбіоз традиційних підходів: культурологічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, індивідуально-диференційованого, дидактоцентричного та ін.).

На засадах гуманно-естетичного та компетентнісного підходів виокремлено принципи формування творчої активності молодших школярів на основі оптимального поєднання форм навчальної діяльності на уроці музики, а саме: принцип загальності і доступності творчої діяльності, що передбачає змогу включення всіх дітей в сферу музики; принцип педагогічної підтримки і партнерської взаємодії вчителя і учнів, що передбачає ціннісне ставлення педагога до дитини; принцип спонукання до рефлексії результатів творчої

діяльності, який сприяє формуванню аналітичного мислення, самоорганізації і самостійності; принцип актуалізації інтересу до процесу творчості, що передбачає організацію уроку музики на основі гри; принцип збалансованості розвитку емоційної, інтелектуальної і фізичної сфер особистості молодшого школяра, який зумовлює його гармонійний розвиток; принцип варіативності змісту творчої діяльності, що передбачає особистісно - орієнтований підхід педагога до організації уроку музики відповідно до бажань, інтересів і потреб молодших школярів.

У розділі з'ясовано, що позитивний педагогічний ефект у розвитку творчої активності молодших школярів у процесі навчально-музичної діяльності дає змогу дотримання наступних педагогічних умов: поєднання форм навчальної діяльності, адекватних вирішенню педагогічних завдань з розвитку творчої активності молодших школярів на уроках музики (визначальна умова); спрямованості змісту музичної діяльності на творчий розвиток особистості молодшого школяра, що виражається у створенні емоційно-образних ситуацій; використання комплексу ігрових форм, що реалізують особистісно-орієнтований підхід.

Практична реалізація оптимального поєднання форм навчальної діяльності на уроках музики як визначальна умова ефективного розвитку музично-творчої активності молодших школярів забезпечується в дослідженні на основі спеціально розробленої педагогічної моделі. Організаційно-методична модель формування ТАМШ в умовах поєднання форм навчально-музичної діяльності наочно описує цей процес та складається з основних його елементів. В моделі конкретизована мета навчально-музичної діяльності молодших школярів у початковій школі, висвітлено освітнє-виховне середовище уроку музики, провідні методологічні підходи, принципи, педагогічні умови, структурні компоненти, методичне забезпечення, рівні сформованості означеного феномена. Очікуваним результатом визначено сформованість ТАМШ на основі оптимального поєднання форм навчально-музичної діяльності (Рис.1).

Творче завдання визначено основним методом включення молодших школярів у продуктивний творчий процес. Методика формування ТАМШ на основі ОПФ навчально-музичної діяльності базується на системі трьох блоків творчих завдань, побудованих в наступній динаміці їх ускладнення: від активізації творчих проявів (перший блок творчих завдань фронтального розв'язання), створення проблемних ситуацій (другий блок творчих завдань групового та індивідуального розв'язання), – до моделювання музичних засобів втілення запропонованого способу (третій блок творчих завдань індивідуального розв'язання).

Формування особистісних якостей молодших школярів має відбуватися під впливом набуття знань, умінь, навичок, а також змін у мотивації. Під час виконання творчих завдань першого блоку – емпатія, емоційно-ціннісне ставлення до музики; другого – уява, художньо-пізнавальні здібності, уміння

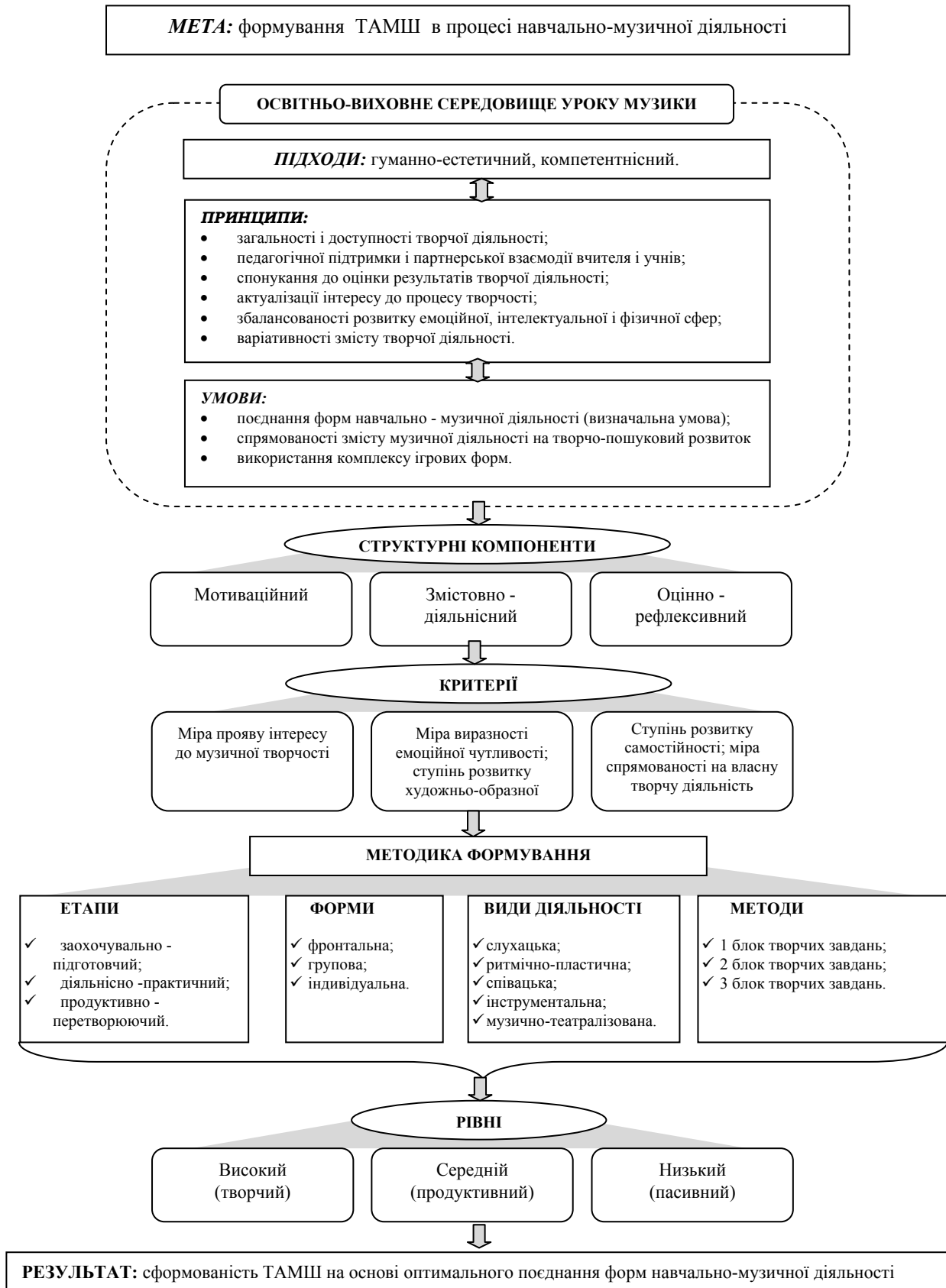

Рис.1. Організаційно-методична модель формування ТАМШ на основі оптимального поєднання форм навчально-музичної діяльності.

відчувати музику; третього – самостійність та активність в процесі самовираження у музичному мистецтві.

У третьому розділі - «Експериментально-дослідна робота з формування творчої активності молодших школярів на основі оптимального поєднання форм навчально-музичної діяльності» - визначено критерії, показники та рівні сформованості компонентної структури досліджуваного феномена; систематизовано та узагальнено хід і результати педагогічного експерименту; здійснено перевірку та оцінку ефективності розробленої організаційно-методичної системи формування ТАМШ на основі ОПФ навчально-музичної діяльності молодших школярів.

Розглядаючи творчу активність через взаємодію мотиваційного, змістовно-діяльнісного та оцінно-рефлексивного компонентів, виділено критерії, що свідчать про рівень творчої активності молодших школярів на уроках музики.

Критерієм мотиваційного компоненту визначено *міру прояву інтересу до музичної творчості* з показниками: прагнення пізнати сутність явищ в музиці; бажання зробити свій внесок у процес творчості, реалізувати себе, досягти успіху та задоволення у творчій музичній діяльності.

Критерієм змістовно-діяльнісного компоненту – *міру виразності емоційної чутливості учнів на твори музичного мистецтва* з показниками: уміння порівнювати, аналізувати, описувати музичні явища і процеси та *ступінь розвитку художньо-образної уяви* з показниками: уміння фантазувати, моделювати, уявляти, оперувати різними образами і наочними уявленнями.

Критеріями оцінно-рефлексивного компоненту визначено *ступінь розвитку самостійності у музично-пошуковій діяльності* з показниками: наявність свідомої мотивованості у виборі дій, яскраво виражених прагнень до самостійного здійснювання музично-пошукової діяльності, внутрішнього підйому і енергії, та *міру спрямованості на власну творчу діяльність* з показниками: вибір бажаного типу діяльності; захопленість творчим процесом, його продуктивністю; здатність до аналізу результату творчої діяльності.

Відповідно до критеріїв з показниками виділено наступні рівні сформованості творчої активності молодших школярів: I – низький, II – середній, III – високий. *Низький (пасивний)* рівень музично-творчої активності характеризується слабо вираженим характером емоційної чутливості та художньо - образної уяви, здатністю здійснювати музично-пошукову діяльність лише з допомогою вчителя і відсутністю спрямованості на власну творчу діяльність. *Середній (продуктивний)* рівень: в учнів широкі, але нестійкі музичні інтереси, яскравий характер емоційної активності і художньо - образної уяви в окремих видах музичної діяльності, здатність порівняно самостійно здійснювати музично-пошукову діяльність і певна частка активності у власній творчій музичній діяльності. *Високий (творчий)* рівень музично-творчої активності характеризується високими показниками по всіх вище позначених параметрах: у учнів, що володіють даним рівнем, високо розвинена уява,

емоційно - образне вираження почуттів і настроїв, проявляється самостійність у виконанні завдань, захопленість творчим процесом і його продуктивність.

Таке розуміння характеристики рівнів творчої активності молодших школярів у музичній діяльності у загальному відображає не тільки діяльний стан школяра, але і пов'язану з ним сформованість особистісних якостей, які проявляються у цій діяльності.

Діагностичне обстеження проводилось одночасно у загальноосвітніх навчальних закладах двох країн – у загальноосвітній школі № 79 м. Києва (брало участь 127 учнів молодших класів) та Китаї, у початковій школі № 3 м. Цзін Дао (в обстеженні брало участь 187 школярів).

Аналіз отриманих результатів констатувального опитування українських і китайських молодших школярів показав, що переважна більшість дітей обох країн включає мистецтво у число переважних інтересів (72% українських і 87% китайських) і улюблених занять у вільний час (60 % українських і 72% китайських), відповідно 25% і 32% учнів початкової школи виявили інтерес до уроків музичного мистецтва. Із запропонованих видів мистецтва китайські і українські школярі віддали перевагу наступним у такій послідовності: кіномистецтву (відповідно 95% і 97%); літературі (відповідно 80% і 73%); театру (відповідно 60% і 52%); музичному мистецтву (відповідно 50% і 72%); образотворчому мистецтву (відповідно 70% і 72% респондентів). Опитування показало, що у молодших школярів простежується прагнення до імпровізаційної творчості, що пов'язане з руховою активністю. Ці переваги залишаються головними в учнів другого, третього і четвертого класів: найпривабливішими видами для всіх молодших школярів виявилася пластична (відповідно 88,5% і 87,9%) і ритмічна (відповідно 84,4% і 85,6%) імпровізації.

Констатувальний експеримент дослідження засвідчив, що рівень розвитку творчої активності учнів початкової школи обох країн з різним ментальним досвідом наближається до низького (61,55% – українські школярі, 62,66% – китайські школярі). Лише невелика кількість українських і китайських дітей, що брали участь в діагностичному обстеженні, демонструють високий рівень (відповідно 7,4% і 8,66%).

Формувальна методика передбачає етапи, що послідовно змінюють один одного, як-от: заохочувально-підготовчий, діяльнісно-практичний та продуктивно-перетворюючий. Кожний етап має свої завдання та відповідні їм засоби реалізації. Зокрема, перший *заохочувально-підготовчий етап* передбачає розвиток позитивного ставлення молодших школярів до музично - творчої діяльності, збагачення досвіду музично-пізнавальної діяльності, оволодіння творчою ситуацією через організацію колективної (фронтальної) форми діяльності. Завданнями етапу стали: розвиток у молодших школярів емоційної чутливості, здатності до музично-слухових уявлень і співтворчості; створення атмосфери творчості, зацікавленості, співпереживання у спільній музичній діяльності; сприяння виникненню ситуацій успіху, радості відкриття, емоційного сприйняття того, що

відбувається у творчій музичній діяльності. Використовувалися методи першого блоку творчих завдань: емоційне та художньо-естетичне сприйняття; вербалізація змісту музичних творів; презентація музичних творів; імітаційні вправи; імпровізування (мовленнєве, вокальне, ритмічно-пластичне, інструментальне, театралізоване); моделювання музичних засобів втілення запропонованого художнього образу; колективне музикування.

Другий – *діяльнісно-практичний* етап – забезпечує формування умінь і навичок, необхідних для творчого вирішення проблемних ситуацій, що створюються в процесі навчально-музичної діяльності; спрямованість на придбання досвіду самостійної творчості через організацію групових та індивідуальних форм залучення молодших школярів до музики. Завданнями етапу стало: включення дітей в групові форми творчої діяльності, що сприяло розвитку основних музичних навичок – слухацьких, вокальних, ритмічно-пластичних, інструментальних; розвиток стійкого інтересу до музичної діяльності творчої спрямованості, вміння самостійного вирішування творчих завдань; створення атмосфери колективного пошуку, обміну знаннями та вміннями в процесі групової діяльності; стимулювання зацікавленості у співпраці та взаємодопомозі. Використовувалися методи другого блоку творчих завдань: інтерпретація інтонаційно-образного змісту твору, мозковий штурм, розігрування ролей; переосмислення твору мистецтва в діалоговій манері з елементами акторської гри, моделювання ігрових ситуацій, переклад музичних інтонацій на мову інших мистецтв.

На третьому, *продуктивно-перетворюючому етапі*, створюються умови для формування умінь і навичок індивідуальної продуктивної творчої діяльності молодших школярів. Завданнями етапу стали наступні: створення творчого середовища, що сприяє самовираженню, самореалізації і самовизначенню дітей в навчально-музичній діяльності, засвоєння цінностей музичного мистецтва, оволодіння прийомами творчого мислення та рефлексії; формування уміння самостійно висувати та вирішувати творчі дидактичні завдання у навчально-музичній діяльності, переносити засвоєні знання та вміння у нову ігрову ситуацію; стимулювання зацікавленості молодших школярів у творчому вирішенні навчальних завдань, поєднуючи різні форми навчальної діяльності на уроці музики. Використовувалися методи третього блоку творчих завдань: імітаційний індивідуальний тренаж, імпровізація в різних жанрах та стилі української народної пісні, музичне малювання емоційного стану персонажа, ігрове проектування,

Методика охоплює взаємоузгоджені з метою і цілями навчання учнів засоби та методи педагогічного впливу на всі сфери ТАМШ: мотиваційну, когнітивно-діялісну та оцінно-рефлексивну. Її ідея акумулюється у твердженні, що особистісні якості молодшого школяра проявляються і, за позитивних умов, починають цілеспрямовано розвиватися на заохочувально-підготовчому етапі, набувають максимально можливого в умовах уроку музики розвитку та впливають на ефективність формування творчої активності на

діяльнісно-практичному етапі, а рівні сформованості ТАМШ визначаються на продуктивно-перетворюючому етапі.

Навчання, організоване за експериментальною методикою в ЕК у порівнянні з КК, сприяло підвищенню загальних результатів сформованості ТАМШ (табл.1).

Таблиця 1

**Динаміка сформованості творчої активності молодших школярів
контрольного та експериментального класів до і після формувального
етапу експериментальної роботи (у %)**

Компоненти	Класи	Рівні								
		Початок			Кінець			Динаміка		
		Н	С	В	Н	С	В	Н	С	В
Мотиваційний	КК	63,15	32,65	4,2	63,5	28	8,5	+0,4	-4,7	+4,3
	ЕК	63,15	32,65	4,2	7	57,5	36	-56,2	+24,9	+31,8
Змістовно-діяльнісний	КК	62,5	29,5	8	61,8	27,5	9,6	-0,7	-2,0	+1,6
	ЕК	62,5	29,5	8	7,9	66,9	26,4	-54,6	+37,4	+18,4
Оцінно-рефлексивний	КК	59	31	10	61,2	28,1	10,7	+2,2	-2,9	+0,7
	ЕК	59	31	10	5,1	63,5	31,5	-53,9	+32,5	+21,5
Середні показники	КК	61,55	31,05	7,4	62,2	27,9	9,6	+0,6	-3,2	+2,2
	ЕК	61,55	31,05	7,4	6,7	62,6	31,3	-54,9	+31,6	+23,9

Як видно з таблиці, значну динаміку підвищення результатів експериментального навчання молодших школярів зафіксовано в експериментальних класах: середній показник високого рівня за всіма компонентами в ЕК збільшився на 23,37%, в той час, як у КК – лише на 2,7%; середній рівень в ЕК збільшився на 31,18%, в КК – він зменшився на 3,02%. Це відбулося за рахунок того, що учні ЕК перемістилися з низького на середній рівень, а з середнього – на високий рівень; в КК – завдяки переміщенню учнів на середній рівень. Великий розрив зафіксовано між показниками низького рівня сформованості ТАМШ в експериментальних та контрольних класах. У ЕК низький рівень зменшився на 54,55% учнів, в той час, як у КК – збільшився на 0,32%. Динаміку змін у розвитку ТАМШ контрольного та експериментального класів наочно відображено на Рис. 2.

Ефективність організаційно-методичної системи підтвердилася математико-статистичною перевіркою. Використання критерію Кохрена та критерію Фішера підтверджує достовірність отриманих результатів.

Для доведення ефективності запропонованої методики формування творчої активності молодших школярів на основі оптимального поєднання форм навчально-музичної діяльності встановлено рівнозначність контрольної

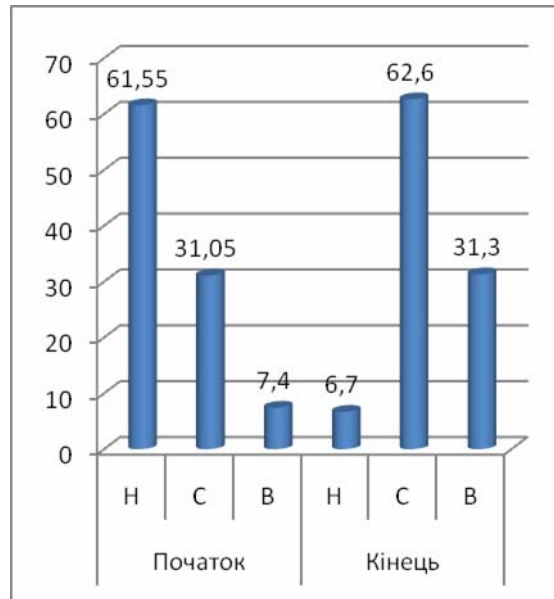

Рис.2. Порівняльна характеристика динаміки сформованості творчої активності учнів експериментального класу на початку та після завершення експерименту

та експериментальної груп. Виконано наступні кроки.

Відбір учасників експерименту та розподіл їх на контрольну та експериментальну групи вважаємо нормальним.

Сформульовано та перевірено нуль-гіпотезу щодо однорідності дисперсій за критерієм Кохрена:

$$H_0 : \sigma_1^2 = \sigma_2^2 = \sigma_3^2$$

$$H_1 : \sigma_1^2 \neq \sigma_2^2 \neq \sigma_3^2$$

Отримано виправлені оцінки вибірових дисперсій: $\tilde{\sigma}_1^2 = 57.0$, $\tilde{\sigma}_2^2 = 115.3$, $\tilde{\sigma}_3^2 = 154.7$.

Обчислюємо спостережуване значення критерію Кохрена:

$$G_{cn} = \frac{\tilde{\sigma}_{\max}^2}{\tilde{\sigma}_1^2 + \tilde{\sigma}_2^2 + \tilde{\sigma}_3^2} = \frac{154.7}{57.0 + 115.3 + 154.7} = 0.473089.$$

Знаходимо за таблицею критичних точок розподілу Кохрена [2, 3] критичне значення критерію:

$$G_{кр} = G_{\alpha; (n-1); m} = G_{0.05; 4; 3} = 9.12$$

Так як $G_{cn} = 0.473089 < G_{0.05; 4; 3} = 9.12$, то нема підстав відхилити нуль-гіпотезу щодо однорідності дисперсій. Можемо переходити до схеми дисперсійного аналізу за Фішером.

Розраховуємо загальну, факторну та залишкову дисперсії:

Кількість спостережень: $q = 5$.

Кількість рівнів факторів: $p = 3$.

$$S^2_{заг} = \frac{S_{заг}}{pq-1} = \frac{3602.93}{14} = 257.352,$$

$$S^2_{факт} = \frac{S_{факт}}{p-1} = \frac{2294.93}{2} = 1147.47,$$

$$S^2_{зал} = \frac{S_{зал}}{p(q-1)} = \frac{1308.0}{12} = 109.0,$$

Обчислюємо спостережуване значення критерію Фішера:

$$F_{cn} = \frac{1147.47}{109.0} = 10.53$$

Знаходимо критичне значення критерію Фішера за таблицею:
 $F_{кр}(\alpha; k_1; k_2) = F_{кр}(0.05; 2; 12) = 3.88$

Так як $F_{cn} = 10.53 > F_{кр}(\alpha; k_1; k_2) = 3.88$, то нуль-гіпотезу щодо рівності групових математичних очікувань відкидаємо, отже використана методика впливає на досліджувану випадкову величину.

Як видно із порівняльних даних, методика формування ТАМШ засобом ОПФ навчально-музичної діяльності, дала позитивний результат. Аналіз одержаних даних засвідчує, що проведена експериментальна робота ефективна та результативна.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми формування творчої активності учнів початкових класів на уроках музики, що знайшло відображення в обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці поетапної методики формування досліджуваного феномена шляхом включення дітей у різні форми навчально-музичної діяльності. Результати експериментального дослідження засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави зробити такі висновки:

1. На підставі аналізу і вивчення літературних джерел з'ясовано, що проблема творчої активності особистості залишається однією з найактуальніших і репрезентується всебічно і досить ґрунтовно. У філософії активність розглядається як загальна категорія, особлива властивість всіх живих систем, характеристика діяльності, показник рівня якості діяльності. Психологічна наука при розгляді сутності поняття «активність» спирається на її динамічну та особистісну складові. Під активністю розуміється не будь-яка реакція суб'єкта на вплив зовнішнього середовища, а лише та, в процесі якої суб'єкт, пристосовуючись до навколишніх умов, перетворює їх, змінюючись

при цьому і сам. У педагогічній науці сутність творчої активності розглядається в контексті пошуку шляхів і засобів її формування в дитячому віці і як необхідної умови розвитку дитини. Творча активність є цілісним процесом мислення, виконання і творення, через який нас крізно проходить творчість. Розвинена творча музична активність сприяє формуванню музичного образного мислення, оригінальності уявлення та музично-слухових уявлень, емоційної чутливості і захопленості продуктивним процесом, розвитку самостійності й ініціативності, допомагає глибше сприймати музичний світ, свідомо засвоювати особливості музичної мови, позитивно проявляти і утверджувати особистість у колективі.

2. Творча активність молодших школярів у навчально-музичній діяльності визначається як інтегративне особистісне утворення, що виражає здатність дитини до ініціативного самовираження у пізнанні, оцінюванні та елементарному творенні музики. Творча активність характеризується підвищеним інтересом до музичної діяльності, яскравими проявами художньо-образної уяви, спрямованістю до оригінальності суджень і дій у процесах слухання музики, її виконання та власній творчій діяльності.

Структура творчої активності молодших школярів охоплює мотиваційний, змістовно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний.

3. Ефективним засобом формування ТАМШ є оптимальне поєднання фронтальної, групової, індивідуальної форм та їх різновидів в процесі навчально-музичної діяльності. Під оптимальним поєднанням форм (ОПФ) навчально-музичної діяльності розуміємо таку їх організацію, при якій забезпечується системність активізації творчих проявів дітей у музичній діяльності, сприяючи реалізації вимог гармонійного розвитку в учнів здатності до оригінального художньо-образного мислення та ініціативного самовираження у елементарній музичній творчості.

Поєднання форм навчальної діяльності реалізується згідно результатів дослідження у наступних видах музичної діяльності школярів: слухання музики (фронтальна форма індивідуального характеру), хоровий спів (фронтальна форма колективного і групового характеру), сольний спів (індивідуальна форма), ритмічно-пластичне інтонування (фронтальна форма індивідуального характеру), гра на музичних інструментах (фронтальна форма колективного, групового та індивідуального характеру), імпровізація (індивідуальна форма), засвоєння музичних знань (фронтальна форма групового та індивідуального характеру).

Оптимальними визначено наступні поєднання: 1) фронтальна робота передуює індивідуальній (Ф-І); 2) індивідуальна робота учнів завершується фронтальною (І-Ф); 3) фронтальна робота використовується перед груповою (Ф-Г); 4) групова робота завершується фронтальною (Г-Ф); 5) фронтальна робота спочатку переходить в групову, а потім – в індивідуальну (Ф-Г-І); 6) індивідуальна робота спочатку переходить у фронтальну, а потім – у групову (І-Ф-Г); 7) фронтальна робота спочатку переходить в індивідуальну, далі – в групову (Ф-І-Г); 8) фронтальна робота організовується на першому етапі уроку,

після чого учні з високим і середнім рівнями творчої активності виконують завдання в групах, а з низьким – індивідуальні завдання, більш полегшені, під керівництвом вчителя (Ф -Г + І); 9) після фронтальної роботи (пояснення нової теми) учні з високим рівнем творчої активності виконують індивідуальні завдання з щойно вивченої теми, а з рештою вчитель ще раз проходить дану тему, наводяться приклади (Ф- І + Ф); 10) після фронтальної роботи (пояснення нової теми) учні з високим рівнем творчої активності виконують завдання індивідуально, решта – в групах під керівництвом сильних учнів (Ф - І + Г).

4. В основу обґрунтування методичних засад до побудови навчально-виховного процесу було покладено гуманно-естетичний та компетентнісний підходи, реалізація яких передбачає дотримання педагогічних *принципів*: загальності і доступності творчої діяльності; педагогічної підтримки і партнерської взаємодії вчителя і учнів; спонукання школярів до рефлексії результатів творчої діяльності; актуалізації інтересу до процесу творчості; збалансованості розвитку емоційної, інтелектуальної і фізичної сфер особистості молодшого школяра; варіативності змісту творчої діяльності. Обґрунтовано *педагогічні умови*, при яких розвиток творчої активності молодших школярів буде мати позитивний педагогічний ефект, а саме: поєднання форм навчальної діяльності, адекватних вирішенню педагогічних завдань з розвитку творчої активності молодших школярів на уроках музики, як визначальну умову; спрямованість змісту музичної діяльності на творчий розвиток особистості молодшого школяра, що виражається у створенні емоційно - образних ситуацій; використання комплексу ігрових форм, що реалізують особистісно-орієнтований підхід.

5. Розглядаючи творчу активність через взаємодію мотиваційного, змістовно-діяльнісного та оцінно-рефлексивного компонентів, виділено *критерії* сформованості досліджуваного феномена: *міра прояву інтересу до музичної творчості* з показниками: прагнення пізнати сутність явищ в музиці, реалізувати себе, досягти успіху та задоволення у творчій музичній діяльності; *міра виразності емоційної чутливості учнів на твори музичного мистецтва* з показниками: уміння порівнювати, аналізувати, описувати музичні явища і процеси; *ступінь розвитку художньо-образної уяви* з показниками: уміння фантазувати, моделювати, уявляти, оперувати різними образами і уявленнями; *ступінь розвитку самостійності у музично-пошуковій діяльності* з показниками: наявність свідомої мотивованості у виборі дій, яскраво виражених прагнень до самостійного здійснювання музично-пошукової діяльності, внутрішнього підйому і енергії; *міра спрямованості на власну творчу діяльність* з показниками: вибір бажаного типу діяльності; захопленість творчим процесом, його продуктивністю; здатність до аналізу результату творчої діяльності.

Констатувальний етап дослідження засвідчив, що рівень розвитку творчої активності молодших школярів обох країн з різним ментальним досвідом наближається до низького (61,55% – українців, 62,66% – китайців). Лише невелика кількість українських і китайських дітей, що брали участь в діагностичному обстеженні, демонструють високий рівень (7,4% –

українці, 8,66% – китайці).

6. Розроблено організаційно-методичну модель формування ТАМШ на основі оптимального поєднання форм навчально-музичної діяльності, яка наочно описує цей процес та складається з поєднання основних його елементів. В моделі конкретизовано мету, провідні наукові підходи, принципи, педагогічні умови, структурні компоненти, методичне забезпечення (етапи й методи), рівні сформованості феномену. Очікуваним результатом визначено сформованість ТАМШ.

Розроблено та апробовано поетапну методику формування ТАМШ на основі ОПФ навчальної діяльності на уроці музики, що базується на включенні молодших школярів у продуктивний творчий процес на основі системи розвиваючих творчих завдань і передбачає етапи, що послідовно змінюють один одного: *заохочувально-підготовчий*, *діяльнісно-практичний* та *продуктивно-перетворюючий*. Перший, *заохочувально-підготовчий етап* забезпечує розвиток позитивного ставлення молодших школярів до музично - творчої діяльності, збагачення досвіду в області музично-пізнавальної діяльності, оволодіння творчою ситуацією через організацію колективної форми діяльності. Використовуються методи першого блоку творчих завдань: емоційне та художньо-естетичне сприйняття; вербалізація змісту музичних творів; презентація музичних творів; імітаційні вправи; імпровізація (мовленнева, вокальна, ритмічно-пластична, інструментальна, театралізована); моделювання музичних засобів втілення запропонованого художнього образу; колективне музикування. Другий – *діяльнісно-практичний етап* – забезпечує формування умінь і навичок, необхідних для творчого вирішення проблемних ситуацій, що створюються в процесі навчально-музичної діяльності; спрямованість на придбання досвіду самостійної творчості через організацію групових та індивідуальних форм залучення молодших школярів до музики. Використовуються методи другого блоку творчих завдань: інтерпретація інтонаційно-образного змісту твору, мозковий штурм, розігрування ролей; переосмислення твору мистецтва в діалоговій манері з елементами акторської гри, моделювання ігрових ситуацій, переклад музичних інтонацій на мову інших мистецтв. На третьому, *продуктивно-перетворюючому етапі*, створюються умови для формування умінь і навичок індивідуальної продуктивної творчої діяльності молодших школярів. Використовуються методи третього блоку творчих завдань: імітаційний індивідуальний тренаж, імпровізація в різних жанрах та стилі української народної пісні, музичне малювання емоційного стану персонажа, ігрове проектування,

Як показав формувальний експеримент, навчання, організоване за експериментальною методикою в ЕК у порівнянні з КК, сприяло підвищенню загальних результатів сформованості ТАМШ. Значну динаміку підвищення результатів експериментального навчання молодших школярів зафіксовано в експериментальних класах: середній показник високого рівня за всіма компонентами в ЕК збільшився на 23,37%, в той час, як у КК – лише на 2,7%;

середній рівень в ЕК збільшився на 31, 18%, в КК – він зменшився на 3,02%. Ефективність організаційно-методичної системи підтвердилася математико-статистичною перевіркою (за критеріями Кохрена та Фішера),

Матеріали дослідження можуть слугувати теоретичною основою для розробки перспективних моделей формування творчої активності школярів на основі використання методів, форм і засобів різних видів музичної діяльності. Подальшої розробки потребують проблеми організації творчої музичної діяльності молодших школярів, ефективних засобів і методів формування творчої активності дітей з урахуванням різних вікових етапів розвитку, педагогічного аналізу динаміки формування творчої активності хлопчиків і дівчаток, впливу регіональних культурних традицій щодо динаміки формування творчої активності дітей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чжуан Гуань. Оптимізація форм навчальної діяльності на уроці музики як умова розвитку творчої активності молодших школярів /Гуань Чжуань //Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький : ХГПА, 2015. – Вип. 17. – С.154-158.
2. Чжуан Гуань. Критерії, показники та рівні розвитку творчої активності молодших школярів в умовах оптимізації форм діяльності на уроці музики /Гуань Чжуань// Наукові записки: Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; укл. Л. Л. Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 127. – С. 218-223.
3. Чжуан Гуань. Діагностика розвитку творчої активності учнів початкових шкіл України і Китаю в умовах оптимального поєднання форм навчальної діяльності на уроках музики/ Гуань Чжуан //Вісник Чернігівського нац.пед. у-ту імені Т.Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів: ЧНПУ, 2016. – Вип 135. – С. 250-253. (Серія: Педагогічні науки)
4. Чжуан Гуань. Методика формування творчої активності учнів початкових шкіл в умовах оптимального поєднання форм навчальної діяльності на уроці музики школи / Гуань Чжуан // Вісник Луганськ.нац.пед. у-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – № 2 (299). – 2016. – С.132-139.
5. Чжуан Гуань. Методичні засади розвитку творчої активності молодших школярів засобом поєднання форм навчальної діяльності на уроках музики /Гуань Чжуан //Теорія і методика мистецької освіти : Збірник наукових праць [ред. колегія О. П. Щолокова та ін.]. – К. : Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 20/25. – Серія 14. – С. 122-126.
6. Чжуан Гуань. Развитие творческой активности младших школьников на уроках музыки/Гуань Чжуань// Наука XXI века: вопросы, гипотезы, ответы.– Таганрог, 2015. – № 3 (12). ISSN 2307 – 5902. – С. 56-59.

АНОТАЦІЇ

Чжуан Гуань. Методика формування творчої активності учнів початкової школи в процесі навчально-музичної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02. – теорія і методика музичного навчання – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2016.

Дисертацію присвячено проблемі формування творчої активності молодших школярів у процесі навчально-музичної діяльності. У результаті дослідження розглянуто стан проблеми, з'ясовано сутність зазначеного феномена в музичному навчанні учнів початкової школи, визначено методичні основи – наукові підходи, принципи і педагогічні умови його формування. Сформульовано критерії та рівні сформованості творчої активності, виявлено особливості її прояву в різних видах діяльності на уроках музичного мистецтва.

Розкрито можливості форм (фронтальної, групової, індивідуальної та їх різновидів) навчально-музичної діяльності як засобу та визначальної умови формування творчої активності молодших школярів.

Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено поетапну формувальну методику засобами оптимального поєднання форм навчальної діяльності на уроці музики, що базується на включенні молодших школярів у продуктивний творчий процес на основі системи розвиваючих творчих завдань і передбачає послідовно змінювальні етапи: заохочувально-підготовчий, діяльнісно-практичний та продуктивно-перетворюючий.

Ключові слова: творча активність, види музичної діяльності, оптимальне поєднання форм навчально-музичної діяльності, молодші школярі.

Чжуан Гуань Методика формирования творческой активности учеников начальной школы в процессе учебно-музыкальной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2017.

Диссертация посвящена проблеме формирования творческой активности младших школьников в процессе учебно-музыкальной деятельности. В результате исследования рассмотрено состояние проблемы, выяснено сущность указанного феномена в музыкальном обучении учащихся начальной школы, определены методические основы – научные подходы, принципы и педагогические условия его формирования. Сформулированы критерии и уровни сформированности творческой активности, выявлены особенности ее проявления в различных видах деятельности на уроках музыки.

Раскрыты возможности форм (фронтальной, групповой, индивидуальной и их разновидностей) учебно-музыкальной деятельности как способа и определяющего условия формирования творческой активности

младших школьников.

Теоретически обосновано и экспериментально проверено поэтапную формирующую методику средствами оптимального сочетания форм учебно-музыкальной деятельности на уроке музыки, которая базируется на включении младших школьников в продуктивный творческий процесс на основе системы развивающих творческих заданий и предполагает последовательно сменяющиеся этапы: поощрительно-подготовительный, деятельно-практический и продуктивно-преобразующий.

Ключевые слова: творческая активность, виды музыкальной деятельности, оптимальное сочетание форм учебно-музыкальной деятельности, младшие школьники.

Chuang Guan. Methods of forming the creative activity of elementary school students in the educational and musical activities. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree by specialty 13.00.02 – theory and methodology of music education – National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov, Kyiv, 2017.

The thesis is devoted to the formation of creative activity of younger pupils in the educational and musical activities. The study considered the state of the problem, Essence appointed phenomenon in the music teaching primary school students, defined methodological principles - scientific approaches, principles and pedagogical conditions for its formation. Criteria and levels of creative activity, peculiarities of its manifestation in different activities in the classroom music.

Reveals the possibility of forms (frontal, group, individual, and their varieties) in the musical and educational activities as a condition of formation of creative activity of younger students.

Theoretically substantiated and experimentally phased molding method by means of optimal combinations of learning activities in the classroom music based on the inclusion of primary school children in productive creative process on the basis of developing creative tasks and provides consistently zminyuvalni stages incentive-preparatory, practical and action-produktyvno- converting.

Key words: creative activity, types of music, optimal combinations of educational and musical activities, younger pupils.

Підписано до друку 21.01.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 пр. Зам. № 018
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.